

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies

International Conference of Economics, Finance and Accounting Studies is a double-blind peer-reviewed, open-access journal published to reach excellence on the scope. It considers scholarly, research-based articles on all aspects of economics, finance and accounting. As an international congress aimed at facilitating the global exchange of education theory, contributions from different educational systems and cultures are encouraged. It aims to provide a forum for all researchers, educators, educational policy-makers and planners to exchange invaluable ideas and resources.

O'zbekistonda Bank Tizimida ESG (Environmental, Social, Governance) Ko'rsatkichlarining Moliyaviy Tahlilga Ta'siri (ESG Reytinglari Bank Aktivi Sifati va Investor Ishonchiga Qanday Ta'sir Qilayotganini Tahlil Qilish)

Obidxonov X. X.

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti, "Moliyaviy Tahlil" Kafedrası Assistenti

E-mail: xumoy4@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezis O'zbekistondagi bank tizimida ESG (Environmental, Social, Governance) ko'rsatkichlarining moliyaviy tahlilga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan. ESG reytinglari – bu banklarning ekologik mas'uliyati, ijtimoiy majburiyatlari va boshqaruvning shaffofligi darajasini baholovchi indikatorlar bo'lib, ular bank aktivlari sifati va investor ishonchiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot jarayonida banklarning moliyaviy ko'rsatkichlari bilan ESG reytinglari orasidagi bog'liqlik tahlil qilinib, yuqori ESG reytingiga ega banklar faoliyatining barqarorligi, aktivlarning past xavf darajasi va investorlar ishonchi bilan ijobiy bog'liqligi aniqlangan. Tezisda ESG indikatorlarini moliyaviy tahlil jarayonida qo'llash usullari, ularning bank balanslari va moliyaviy barqarorlikka ta'siri hamda investor qarorlariga ko'rsatadigan roli batafsil yoritilgan. Shuningdek, O'zbekistondagi bank tizimida ESG yondashuvlarini rivojlantirishning strategik ahamiyati va amaliy tavsiyalari taqdim etilgan. Xulosa qilib aytganda, ESG ko'rsatkichlarini moliyaviy tahlil jarayoniga integratsiya qilish banklarning aktivlar sifatini oshirish, risklarni kamaytirish va investor ishonchini mustahkamlash imkonini beradi, bu esa mamlakat moliya sektorining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Kalit So'zlar: ESG, Moliyaviy Tahlil, Bank Aktivlari Sifati, Investor Ishonchi, Barqaror Moliya, Boshqaruv Indikatorlari

Kirish

So'nggi yillarda global moliya va bank sektorida ESG (Environmental, Social, Governance) — ya'ni atrof-muhit, ijtimoiy mas'uliyat va boshqaruv tizimi ko'rsatkichlari — moliyaviy barqarorlik va banklarning umumiy faoliyat samaradorligini baholashda muhim omilga aylangan. ESG reytinglari nafaqat kompaniyaning ekologik va ijtimoiy majburiyatlariga rioya qilish darajasini aks ettiradi, balki uning boshqaruv tizimining sifatini ham ko'rsatadi. Shu bois, investitsiya qarorlarini qabul qilish jarayonida ESG ko'rsatkichlari moliyaviy tahlilning ajralmas qismi sifatida qaralmoqda.[1]

O'zbekiston bank tizimi so'nggi yillarda iqtisodiy rivojlanish va moliya barqarorligini ta'minlashda yangi mexanizmlarni joriy etishga intilmoqda. Shu bilan birga, ESG reytinglari bank aktivlarining sifati va investorlar ishonchi bilan bevosita bog'liq ekanligi aniqlanmoqda. Banklarning ekologik va ijtimoiy faoliyatini yaxshilash, shaffof boshqaruv tizimini ta'minlash orqali investorlar va mijozlarning ishonchini oshirish mumkin, bu esa moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tezis doirasida ESG reytinglarining bank moliyaviy tahliliga ta'siri, bank aktivlari sifatini yaxshilash va investorlar ishonchiga ko'rsatadigan ta'sirini chuqur tahlil qilish ko'zda tutilgan. Shuningdek, ESG ko'rsatkichlarining moliyaviy barqarorlik, risklarni boshqarish va kapital jalb qilishdagi ahamiyati ham o'rganiladi. Ushbu tadqiqot natijalari O'zbekiston bank tizimida ESG mexanizmlarini joriy etishning samaradorligini baholash va investorlar uchun mustahkam moliyaviy asos yaratishga yordam beradi. Shunday qilib, tezis ESG ko'rsatkichlarini bank moliyaviy faoliyatini baholash va strategik qarorlarni qabul qilish jarayonida samarali vosita sifatida o'rganishga qaratilgan.[2]

Metodologiya

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekistondagi bank tizimida ESG (Environmental, Social, Governance) ko'rsatkichlarining moliyaviy tahlil natijalariga ta'sirini aniqlash, shuningdek, ESG reytinglarining bank aktivlari sifati va investor ishonchiga ta'sirini baholashdir. Tadqiqotda sifat va miqdoriy usullar birgalikda qo'llanilgan.[3]

Natijalar va Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston bank tizimida ESG (Environmental, Social, Governance) ko'rsatkichlarining moliyaviy tahlilga sezilarli ta'siri mavjud. Xususan:

Bank aktivlari sifati: ESG reytingi yuqori bo'lgan banklarda kredit portfeli sifati ham yuqori bo'lib, qarzdorlarning to'lov qobiliyati yaxshilanishi kuzatiladi. ESGga e'tibor bermagan banklarda esa kredit risklari yuqoriligi va noto'g'ri boshqaruv oqibatida aktivlar qiymati pasayishi aniqlangan.[4]

Moliyaviy ko'rsatkichlar: ESG reytingi yuqori banklarda kapital yetarliligi, likvidlik va foyda ko'rsatkichlari barqaror bo'lib, bu ularning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlaydi. ESGga e'tibor bermagan banklarda esa moliyaviy ko'rsatkichlar o'zgaruvchanligi yuqori va operatsion risklar ko'proq bo'ladi.

Investor ishonchi: ESG reytingi yuqori bo'lgan banklar investorlar tomonidan yuqori baholanadi, ular aksiyadorlar va obligatsiya egalarining sarmoya jalb qilish imkoniyatini oshiradi. Shuningdek, ESGga e'tibor bermagan banklarda investorlar ishonchi pastligi kuzatiladi, bu esa moliyaviy resurslarni jalb qilishda qiyinchiliklar yaratadi.[5]

Tashqi auditorlik natijalari: ESGga e'tibor beradigan banklar tashqi audit va reyting agentliklarining baholashlarida yuqori baholarga ega bo'ladi, bu ularning moliyaviy shaffofligi va boshqaruv sifatini oshiradi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, ESG ko'rsatkichlarini moliyaviy tahlil jarayoniga integratsiya qilish banklar faoliyatining barqarorligini oshiradi, aktivlar sifatini yaxshilaydi va investorlar ishonchini kuchaytiradi.[6]

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ESG ko'rsatkichlari banklarning moliyaviy barqarorligi va investitsion obro'siga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bu ko'rsatkichlar bankning ekologik siyosati, ijtimoiy mas'uliyati va boshqaruv tizimi bilan bog'liq bo'lib, moliyaviy tahlilni yanada aniqlashtiradi.

ESG reytingi yuqori bo'lgan banklarda aktivlar sifati yaxshiligi, qarz to'lovlari va kredit

portfelining barqarorligi kuzatilgan. Bu esa ilg'or xalqaro tajribaga mos kelib, barqaror moliyaviy rivojlanish va kredit riskini kamaytirish uchun ESG ko'rsatkichlarini hisobga olish zarurligini tasdiqlaydi.[7]

Investorlar nuqtai nazaridan ESG reytingining ahamiyati yuqori bo'lib, ular yuqori ESG ko'rsatkichlariga ega banklarga sarmoya kiritishni afzal ko'radi. Bu esa banklar uchun uzoq muddatli kapitalni jalb qilish imkoniyatini oshiradi va moliyaviy barqarorlikni kuchaytiradi.[8]

Shuningdek, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, ESG ko'rsatkichlarini tahlilga integratsiya qilish banklarda ichki boshqaruvni va korporativ shaffoflikni yaxshilaydi. ESGga e'tibor bermagan banklarda esa kredit risklari, operatsion muammolar va investorlar ishonchisizligi yuqoriligi aniqlanadi.[9]

O'zbekistonda bank tizimida ESG ko'rsatkichlarini moliyaviy tahlil jarayoniga qo'shish nafaqat investitsion jozibadorlikni oshiradi, balki barqaror moliyaviy faoliyatni ta'minlash, aktivlar sifatini yaxshilash va risklarni kamaytirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Shu bois, banklar uchun ESGga asoslangan moliyaviy tahlil strategiyasini ishlab chiqish va tatbiq etish dolzarb masala hisoblanadi.[10]

XULOSA.

Ushbu tadqiqot O'zbekistonda bank tizimida ESG (Environmental, Social, Governance) ko'rsatkichlarining moliyaviy tahlilga ta'sirini o'rganishga qaratilgan bo'lib, xususan ESG reytinglarining bank aktivlari sifati va investorlar ishonchiga qanday ta'sir ko'rsatishini tahlil qildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ESG ko'rsatkichlari bank faoliyatining uzoq muddatli barqarorligini baholashda muhim indikator sifatida xizmat qiladi.

Ekologik (Environmental) jihat bo'yicha banklar tabiiy resurslardan samarali foydalanish, atrof-muhitga zarar yetkazmaslik va yashil investitsiyalarni rag'batlantirish orqali nafaqat o'z ijtimoiy imidjini oshiradi, balki risklarni kamaytirish va aktivlarning sifatini yaxshilash imkoniyatiga ega bo'ladi. Ijtimoiy (Social) parametrlar — xodimlar bilan ishlash, mijozlar huquqlarini himoya qilish va jamiyat bilan ijobiy aloqalar o'rnatish — bankning uzoq muddatli barqarorligi va brend ishonchliligini mustahkamlaydi. Boshqaruv (Governance) mezonlari, xususan korporativ boshqaruvning shaffofligi, risklarni monitoring qilish tizimi va moliyaviy qaror qabul qilishdagi mas'uliyat, bank aktivlarining sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi va investorlarning ishonchini oshiradi.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, ESG reytingi yuqori bo'lgan banklar moliyaviy barqarorlik, likvidlik va kredit sifati jihatidan raqobatbardosh ustunlikka ega. Shu bilan birga, investorlar qaror qabul qilishda ESG ko'rsatkichlarini muhim mezon sifatida qabul qilmoqda. ESG reytingining past bo'lishi esa bankning aktivlari sifati va investor ishonchiga salbiy ta'sir qilishi, risklarni oshirishi va moliyaviy ko'rsatkichlarining barqarorligini zaiflashtirishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ESG ko'rsatkichlari bank tizimida moliyaviy tahlilning ajralmas qismi sifatida qaralishi lozim. Banklar ESG standartlariga muvofiq faoliyat yuritish orqali nafaqat ijtimoiy va ekologik mas'uliyatni oshiradi, balki investorlar ishonchini mustahkamlaydi, aktivlar sifatini yaxshilaydi va moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi. Kelgusida O'zbekiston banklari uchun ESG reytinglarini tizimli qo'llash, standartlashtirilgan monitoring va hisobot tizimini joriy etish, shuningdek, investorlar uchun shaffof va ishonchli moliyaviy axborot taqdim etish moliyaviy tahlil sifatini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar

- [1] A. Abdukarimov, *Moliyaviy tahlil va korporativ barqarorlik ko'rsatkichlari*. Toshkent, Uzbekistan: Fan va Texnologiya, 2021.
- [2] D. Akhmedov, *Banklarda ESG reytinglari va investitsion ishonch*. Toshkent, Uzbekistan: Universitet Nashriyoti, 2020.

- [3] S. R. Alimov, “Moliyaviy boshqaruv va ekologik, ijtimoiy va boshqaruv ko‘rsatkichlarining o‘zaro ta’siri,” *Ta’lim va Innovatsiyalar jurnali*, vol. 4, no. 2, pp. 25–34, 2019.
- [4] M. T. Bekturov, *O‘zbekiston bank tizimida ESG strategiyalari*. Toshkent, Uzbekistan: Akademnashr, 2021.
- [5] L. K. Davronova, “Korporativ boshqaruv va barqaror moliyaviy rivojlanish,” *Ta’lim va Rivojlanish*, vol. 6, no. 1, pp. 40–50, 2020.
- [6] F. A. Ergashev, “Moliyaviy barqarorlik ko‘rsatkichlari va investor ishonchi,” *Tahlil va monitoring jurnali*, vol. 3, no. 4, pp. 12–22, 2018.
- [7] M. R. Karimova, *Bank aktivlari sifati va ESG yondashuvlar*. Toshkent, Uzbekistan: Universitet Nashriyoti, 2019.
- [8] G. S. Mirzaeva, “Investitsiya faoliyati va ESG indikatorlari,” *Biomeditsina va Innovatsiyalar jurnali*, vol. 5, no. 3, pp. 30–38, 2021.
- [9] S. J. Qodirov, *Korporativ barqarorlik va moliyaviy tahlil metodikasi*. Toshkent, Uzbekistan: Fan va Ta’lim, 2020.
- [10] Z. N. Rasulova, “Bank tizimida ekologik va ijtimoiy omillarni moliyaviy tahlilga kiritish,” *Tahlil va Statistika jurnali*, vol. 4, no. 2, pp. 18–27, 2018.